

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Lzhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 9.

V Ljubljani, 1. maja 1884. l.

XXIV. leto.

Učiteljevo vedénje v šoli in v javnem življenji.

Učiteljski stan — sveti stan.

Ako hočemo popolnoma razumeti imenovani izrek in se po njem prav ravnati, moramo najpopred prav pregledati sebe po vnanje in znotranje, svoje naopake in slabosti primerjati z dobrimi lastnostimi, moramo tedaj samega sebe prav spoznavati, da do resničnega spoznavanja dospemo; potem je še le uspešno delovanje na priučnji in vzgoji mogoče in sadonosno. Ne govorim tù o prevažnem pomenu učiteljskega stanú, o tem je vsak učitelj bolj ali manj korenito prepričan, da je pri njegovem delovanji in nehanji vsako boljše življenje posameznega oziroma vse države, da je dobra vzgoja glavni steber vsake trdne države in da je glavni faktor današnjega národnega življenja. Kakor pa to le vsi učitelji doseči morejo, tako pa mora vsak posebej nekaj k tej celoti prinašati, in ker je pri vsakem, ali bo ta celota večja ali manjša, zato se pa mora tudi vsak truditi, da kolikor mogoče izvršuje velik del svoje naloge.

Učiteljev uspeh pa se v prvi vrsti ravná po tem, kako on svoje blagó zná prodajati, t. j. kako se on nasproti učencem in prebivalstvu obnaša, in potem še le pridejo v poštev njegove duševne zmožnosti; zatorej poglejmo njegovo obnašanje natančneje in stavimo vodila, po katerih naj se vsak učitelj ravná, da bode izvrševal prvi del svoje naloge, da bode vzgojo šolske mladine podpiral sè svojim idealnim obnašanjem in da bode prebivalstvu v vzgled.

Star pregovor pravi: „Kakor v gozd vpiješ, tako ti odmeva“; to veljá v popolni meri pri otrocih. Kakor bode učitelj z učenci ravnal, tako bodo oni ž njim delali. Da pa oba pravo pot zadeneta, mora prvi kot stareji, pametnejši, kot njih voditelj, kot omlkanec in zato postavno nameščen, prvi skrbeti, da ne zgreši prave poti, zaradi tega mora:

I. vsak učitelj najprej samega sebe spoznavati. — Vsak za-se lahko opazuje, kake slabosti in hibe imá. Nekateri prav veselo izpolnuje svoje dolžnosti, toda na posamezne učne ure se posebej pripravljati, mu je odveč, a zato je njegov pouk dolgočasen; v šoli pri govorenji se nekako v besedah loví, in učenci kmalu to spoznajo, postajajo nepazljivi, in uspeh njegovega delovanja je polovičarski; drugi vse svoje osobne skrbi in težnje soboj v šolo prinese, se jih nikakor ne more otresti, in akoravno bi drugače dobro poučeval, ga to tako moti, da je raztresen, učenci se ga kmalu naveličajo, in učinek je — malenkosten; tretji je nagle jeze, svoje reči prav izvršuje, a če ta ali uni učenec ni pazen ali ne ume, precej ga jeza zgrabi in otrokom nalaga težke kazni, ter jih s tem oplaší, zmeša in namesto lahkega dobrega smotra — žanje le neumnost. Zraven do-

stavljam o še one učitelje, kateri neradi izpolnjujejo svoj poklic, ter samo zaradi svojega vsakdanjega kruha kot tlačani delajo in se v šoli dolgočasijo.

Da tedaj učitelj svoje naopake more spoznavati, naj svoj pouk primerja z onim kacega svojega dobrega tovariša, naj se imenovanih in drugih hib ne le ogiblje, temuč naj jih iskuša bolj v nasprotne izpremeniti. Tako doseže, da se jih za vselej obvaruje. Njegov pouk dobiva marsikatero dobre lastnosti, je mikaven, njegovo mišljenje ostane v šoli, učenci ga radi poslušajo in so pazljivi.

II. Učitelj naj z učenci ravná spodobno, pametno, umljivo in primerno. Vsako besedo, katero učitelj z učencem spregovori, jo učenec zapomni, in takoj razsodi, ali mu je naklonjen, ali ne. Takoj vé, če ž njim resno govori, ali se šali, ali ga opominja, draži ali zasmehuje. Da se včasih posamezne, nekako zabavne besede pri poučevanju smejo rabiti, da se učenci nekako oživé in raje dalje poslušajo, je umevno; z učenci norčevati se, tega pa naj nihče ne poskuša, ali še celó ponavlja; to je vsikdar ne samo velika krivica, ki se učencu godí, temuč je tudi naoplačno, ker ga to jezí in draži. Tudi so nekateri učitelji tako neprevidni, da učencem dajejo razna zbadljiva imena, katera imajo največ potem še v poznejih letih. Če pa to veljá že o besedah, kolikor več o djanjih! Kako radi pripovedujejo še stari ljudje o kaznih, katere so nekđaj kot učenci v šoli prestajali, ko jim je bila šola, kakor prava kaznilnica! Vsako kaznovanje mora biti pre-mišljeno in na nasledke preračunjeno. Če učitelj učence neprevidno kaznuje, jih večkrat s tem raje spridi, kakor pa poboljša. Zaradi tega mora učitelj v šoli imeti same take kazni, katere ne napeljujejo k posmehovanju in ne k hudobiji; sploh naj učitelj v šoli rabi take kazni, katerih bi se ne bal rabiti vpríčo svojih nadzornikov in zdravnikov.

Učence za posamezne druge potrebe rabiti, kakor za tablo zbrisovati, vodo prinašati itd., je dobro in se smé dopuščati; a da bi jih on za svoja osobna poslovanja rabil, ni dostojno.

III. Učiteljevo vedênje nasproti učencem bodi pravo in pre-mišljeno.

Učitelj naj v šoli ravná z vsemi učenci enakomerno. Učenci premožniših starišev naj mu bodo enaki učencem ubožnejših starišev itd. Pregreške, ki jih učenci obžalujejo in odložé, naj učitelj pozabi ter naj ljubeznjivo ravná tudi s temi, ki so ga žalili itd.

Nobenkrat pa učitelj ne sme samo z nekaterimi učenci občevati, druge pa popolnoma zanemarjati. Zaradi tega je dobro, da jih večkrat v klopéh prestavlja, da tudi manj pridni na tako imenovanih odličnejih prostorih sedijo in da ti včasih svoje so-učence nadzorujejo, ter tako večje veselje dobé do šole in učenja. Tudi se sme pri-petiti, da jih zarad malenkostne pridnosti pohvalimo.

Učitelj naj vsikdar govori glasno in razumljivo, ter naj glas večkrat izpreminja, pa nikoli naj v šoli preveč ne kričí. Kričanje škoduje učitelju in učencem. Kadar je treba z glasno, ostro besedo vmes potegniti, takrat naj se zgodí resno. Učenci morajo brezpogojno ubogati. Poglavitno vodilo vsakemu učitelju naj bode: Bodi v šoli prijazen, uljuden, pa vender vedno resnoben tako, da te učenci spoštujejo in ljubijo.

IV. Učiteljevo mesto v šoli je največ miza (kateder). Kakor je vsakemu učencu prostor odmerjen, tako je tudi učitelju vzvišena miza. Nekateri učitelji imajo navado, da so radi vedno pri mizi, in od tod vsa delovanja učencev vodijo in opazujejo. To ni sicer po vsem naoplačno, a je pa ravno tako neumestno, kakor ako bi vedno sim in tje po šoli hodili. Najbolji prostor za učitelja je blizu šolske table. Ta prostor vsi prav dobro vidijo in on sam more vsacega posebej na tanko opazovati. Vzvišeni kraj ima še to prednost, da se od zgoraj gleda in se tedaj še več in dalje vidi. Kakor pa ne bi bilo dobro, da bi na tem mestu stal, kakor bi bil pribít, tako tudi ni prav, če učitelj šeta sim in tje po šoli.

Pri lepopisnih vajah in pri risanju je sicer treba, da gre učitelj k posameznim učencem, ter jim tam kaže prave oblike, a vendar se mora ohraniti red.

V. Učiteljevo osobno vedénje naj bode vsikdar pravo, omikano.

Tukaj vidimo največ take naopake, iz katerih se more sklepati, da učitelj svoje učence popolnoma prezira, da misli, da ne vidijo in se ne brigajo dovolj o učiteljevem vnanjem vedénji. Ni dostojno, če, recimo, učitelj v poletnem času suknjo sleče, če v nazočnosti učencev z odraslimi govori o vsakovrstnih zadevah, in se ne ozira na otroke. Najbolj nespametno pa je, ako je učiteljevo vedénje táko, s katerim izgubi ljubezen do mladine. Tako se pripeti, da se nekateri stariši zaradi kake stvarí pridejo v šolo pritožiti, ter po svoji navadi odkritosrčneje, tedaj glasneje in ojstreje, govoré. Kolikorkrat se tedaj zgodí, da otroci tak neugodni pogovor slišijo in da si potem mislijo to pa tó o učitelju in njegovi šoli. Učitelj naj bode v tej zadevi zeló natančen. Strogo naj se ogiba vsega, kar ga v očéh učencev in starišev ponižuje in mu podkopuje ljubezen pri učencih.

VI. K pravemu vedénju je treba še, da učitelj vse dolžnosti svojega stanú kar mogoče prav, točno, natanko in v posnemajočem redu opravlja.

V tem se kaže učiteljeva ljubezen do njegovega dela; to je merilo, s katerim ga merimo, koliko je vreden. Zato bode vsacega učitelja prva skrb, da svoje delo prav izvršuje. Ako pa kdo hoče svoje delo vestno opravljati, mora se tudi zanj vestno pripravljati. Posebno naj bi si to zapomnili mlajši gospodje tovariši, kateri po kakih veselich i. t. d. nekako včerajšnji, zjutraj skoro prepozno v šolo dohajajo.

Učitelj naj po vseh stranéh pazi, da si pridobi veljavo pravega učitelja in vzgojitelja. Zraven naj se pa učitelj tudi prizadeva, da bode njegovo vedénje zunaj šole tudi vselej tako, da je učencem in drugim vedno v dober vzgled.

Ako je že prvi del, veljava vzgojitelja v šoli, silno imeniten, čeravno imamo le deco pred soboj, kako mora še le javno življenje učiteljevo na to in na prebivalstvo vplivati!

VII. Učitelj naj si tedaj svoje vsakdanje življenje tako uredí, da more vsak trenutek o svojih činih odgovarjati. Da je to težko že za bolj priletnega, izkušenega, da v časih v strasti se spozabi in to ali ono hibo storí, koliko težavniše je to še le mlajšim tovarišem! Najslabše je, ako se nastopni učitelj udaja vsakovrstnim razvadam in strastim, ki mu jemljó spoštovanje in vso, učitelju toliko potrebno veljavo, ter ga spravljajo v dolgove in v nespodobno življenje.

VIII. Vse učiteljevo vedénje ne le v šoli, temuč tudi zunaj šole naj bode redno, omikano in vzgledno.

Tù sim spadajo, recimo, obhodi, sprehodi z učenci, njihovo obnašanje zunaj šole do učitelja i. t. d. Učitelj naj se vedno tako obnaša, da prebivalstvo vidi, da ga mladina spoštuje, in da ga uboga. Tukaj učitelj kaže svoje delovanje v šoli in svojo veljavo pri mladini, tù se vidi, kakšen duh v šoli vlada.

IX. Učitelj naj pazi, da si mej prebivalstvom ne nakopuje sovražnikov. Njegovo obnašanje proti vsacemu, bodi si proti premožnejšemu ali revežu, naj bode tako, da ni povod k trdim besedam, prepiru itd. Ako se učitelj s stariši prepira, vplivajo potem tudi stariši na otroke, da učitelja ne spoštujejo. Posebno naj se učitelj tudi prizadeva, da bode kot kristijan izpolnoval svoje dolžnosti. Kaj si stariši in mladina misli o učitelju, kateri zanemarja božjo službo in če še o cerkvenih obredih pohujšljivo govori in se o tem sploh mrzlo ali celó nespodobno véde! Učitelj, ki se na tej poti pregreša, ne more uspešno delati v svojem stanu.

Tako sem razkril najtehtniše momente v obnašanju učitelja v šoli in v javnem življenji; le še krajnega razmerja, katero vlada v tej ali uni občini, bi še omenjal in vsak učitelj, kateri se bode po tem ravnal, zasedel bode častno mesto v občini, pri svojih tovariših in pri prednikih. Tako pametno in pošteno vedénje bode mu na vsestranski duševni, socialni in gmotni smoter, da svoje življenje prav posveti učiteljskemu, svetemu stanu.

Ako ravno on ne bode žel pozemskih plačil za svoje trudapolno delovanje, ne nikakoršne pohvale, — postavil si je spominski kamen v srcih svojih učencev, ki ga bodo še v poznih časih spoštovali. In tako je dobil plačilo. *A. L.*

Ženska vzgoja.

(Spisuje **Jos. Ciperle.**)

29.

Gotovo si užé slišala, častita bralka, o oni kmetici, kateri je mož razodel strašno novico, da je usmrtil nekoga, ali razodel ji je to le s tem pogojem, da nikomur ne črhne niti besedice o tem. Ali lahko si misliš, kako je tiščala ta grozovita novica uboga ženico! Vedéti tako novost, a ne razodeti je nikomur, to je bilo za njo v resnici pretežavno. Koliko nočí je bila vsled tega brez spanja, ne toliko vsled grozovitega čina, ampak največ vsled svojega molčanja; tudi to ni misliti težko, kajti beseda, ki pride skozi uho ženskino ji v glavo, začnè takoj trkati na nje jeziček, in mora zopet iz ust. In žena, ta res uboga žena je morala molčati; kajti tako neprevidna ni smela biti, da bi izdala s tem svojega možá. Prišel bi bil pred sodišče, in za umor je huda kazen.

Kaj storí tedaj žena? Šla je k svoji najboljši prijateljici, katera je bila baje še zraven z njo v rodu, ter ji je pred vsem zatrdila, da skrivnost, katero ji hoče razodeti, ne sme nobenemu človeku razglasiti. Se vé, prijateljica ji je obljubila to, in ako se ne motim, še rekla, naj se ne gane živa iz sobe, ako ne bode molčala. Zaupajoč na to prisego, pové ji ženica o zločinstvu nje moža, in morda je še pridjala kaj. To je olajšalo ženico; ni je več tiščala ta grozovita skrivnost, in zopet je spala mirno.

Ali pripravila je prijateljico ob spanec. Prijateljica je imela odslej iste bolečine, katere prej ona. Tudi pri nji ni ostala skrivnost. Izvedela jo je kmalu nje najboljša prijateljica; ta jo je zopet povedala svoji najboljši prijateljici, in kmalu je vedela o tem umoru vsa vas. Slišalo je o tem tudi sodišče; kmetič je prišel v preiskavo; ali izkazalo se je, da je umoril le nekega purana, ter ga zakopal v svoj hlev.

Gotovo si slišala užé večkrat to povest, čestita bralka; a ne bode ti škodovala, ako si jo čitala še enkrat. Skrivnosti ženske naj več ne morejo molčati, to je prvi nauk iz te povesti, in drugi, da nekatere ženske prerade govoré. Grški pesnik *Anakreon* poje nekako tako-le: „Volu je dala narava rogé, volku zobé, jelenu hitre nogé i. t. d.“ In kaj je dala ženski?

Ženski je dala lepoto samó,
Ali s to vedno vladala bo!

In ko bi bil *Anakreon* imel užé tudi kaj pojma o anatomiji, bi bil še dostavil: „in z jezikom“. Toda Grki se niso še pečali s to vednostjo, in zato je ostala ta pesen *Anakreon*-ova tako nepopolnoma (se vé, da to ne kar pri vseh tega nežnega spola).

Recimo tedaj, da ženske konverzirajo rade. Za konverzacijo je treba snovi, in tudi te se ne manjka besedovalnim ženskam, akoravno niso politikarice in učenjakinje. Ako nekaterim jezičnicam pride ta ali oni predmet na jezik, razmotravajo ga po cele dni, a slednjič se vender ne mogó zediniti, kajti vsaka ima svojo misel, svojo izkušnost, svojo vednost o njem.

Mislil bi človek, da morajo vsled tega množega konverziranja jezičnice tudi napenjati svoje možjane, in prisiljen bi bil tudi trditi, da taka konverzacija bistrí njih um. Toda táko ne smemo soditi. Navadno je to njih govorjenje čisto mehauično; njih jezik je le nekak stroj, katerega gonijo pljuča, in ne glava.

Ta ljubezen do množega konverziranja ni ravno posebnega posnemanja vredna, ona je celó mnogokrat škodljiva; kajti ženska prerada zanemarja vsled tega mnogokrat čisto koristna opravila. Kolikokrat se ji prismodí mleko pri ognji, kolikokrat ji izkipí juha, kolikokrat se poškoduje kaj nje otrok, med tem ko ona kramoljá s kako svojo prijateljico. To so, se vé, najnavadníša zlá. Zato vzgojiteljice in matere: učite svoje gojenke in hčere pred vsem misliti. Naj premislijo vsako besedo, preden jo izrekó, in karajte, celó kaznujte jih pridno, ako govoré brez premisleka. S tem je treba začeti pač užé zgodaj, kajti kmalu je prepozno.

Ali to se zanemarja prerado pri ženski vzgoji. Mnogi mislijo celó, da je ženskim prirojena jezičnost. Dostikrat sem imel priložnost užé omeniti in tudi dokazati v tem listu, da človeku ni toliko prirojenega, tedaj tudi ženski ni toliko prirojena jezičnost. Zgodovina nam sicer ne pové, katera ženska je bila prva jezičnica. Ali nje jezikovanje je moralo posebno dopadati, ker je postalo s časom čisto moderno mej ženskim spolom. Namestu da se ovira, se le še bolj gojí; in zató so zdanje ženske v jezičnosti še na mnogi viši stopinji, nego so bile one pred sto leti. Tako napreduje vsaka stvár.

(Dalje prihodnjič.)

Kranjsko ljudsko šolstvo.

Kakšno je ljudsko šolstvo na Kranjskem? Ali kaj napredujemo? Ali raste pri nas število za šolo sposobnih in zlasti število otrok, ki hodijo v šolo? Ali imamo vedno več in vedno boljših šol? Taka in enaka vprašanja se sim ter tje slišijo iz ust domoljubnih šolnikov in šolskih prijateljev. Da taki hvalevredni radovednosti vstrežemo, preskrbeli smo si uradne podatke o stanji kranjskega ljudskega šolstva v šolskem letu 1881/82. Radi jih tukaj priobčujemo našim čitateljem, kateri jih bodo z veseljem primerjali s poročilom o stanji šolstva v preteklih desetletjih, kajti tudi Kranjci smo napredovali v tridesetih letih mnogo. Iz l. 1851. n. pr. imamo pred soboj vladne podatke o takratnem šolstvu, in ti se glasé tako-le: Na vsem Kranjskem je bilo takrat samo 105 šol (večinoma enorazrednih), 140 učiteljev in 33 učiteljic (večinoma nun), ter 57.629 za šolo sposobnih in samo 12.296 otrok, ki so v šolo hodili. — L. 1860. se je pa štele 238 šol, 206 učiteljev (in 52 učiteljic) ter 143 šolskih poslopij. Od 52.554 za šolo godnih je bilo 30.063 otrok, ki so hodili v šolo. Torej velik korak v 9 letih. Manjši je bil napredek v l. 1860. — 1870., kajti v poslednjem letu je bilo 247 šol, 316 učiteljev (menda so tù všteti tudi učitelji na šolah za silo) in 40 učiteljic. Za šolo godnih je bilo 58.426 in 32.016 otrok, ki so hodili v šolo. Káko je pa šolstvo l. 1881/82. v posameznih okrajih in v vkupni deželi bilo, razvidi se iz sledečega pregleda:

Šolski okraj	Število		Število otrok,			
	šol	šolskih razredov	katerim je dolžnost, da v šolo hodijo	kateri hodijo v šolo	ki šolo zanemarjajo	v %
Črnomelj	14	24	3619	2874	146	5
Kamnik	22	29	3385	2967	184	6.2
Kočevje	27	45	6745	5463	384	7
Kranj	27	41	4987	4403	481	10.9
Krško	23	41	6214	3957	1280	32
Litija	17	33	3202	2777	235	8.4
Logatec	19	37	4138	3388	374	11
Mesto Ljubljana	5	31	3153	2584	59	2.6
Okolica Ljubljanska	23	31	5193	4152	460	11
Postojina	35	49	4726	4261	463	10.9
Radovljica	21	27	2846	2660	102	3.8
Rudolfovo	28	38	6263	3990	267	6.7
Vkupno .	261	426	54471	43476	4435	12%

Število šol ni prav veliko, število razredov (426) pa kaže, da se je morebiti 80—100 novih razredov otvorilo v dobi novih šolskih postav. Število za šolo godnih otrok je manjše, nego je bilo ono l. 1870., vendar za kacic 6000 večje, nego ono od l. 1869. (48.259). Največje število za šolo godnih otrok se je bilo na Kranjskem ravno l. 1870. izkazalo, l. 1859. pa najmanjše, namreč samo 39.176. — Šolo obiskajočih otrok število se je v dobi novih šolskih postav za dobrih 11.000 povzdignilo. — Napredovalo je torej kranjsko šolstvo; vendar so sosedne dežele v marsikaterem obziru še večji korak storile. Štajerska, zlasti pa Koroška dežela ste nas gotovo prekosile, in Primorska (osobito Goriško) gotovo ni za nami zaostala. Podatkov sicer v tem trenutku nimamo pri rokah, ali vestno opazovanje razvoja šolstva po vseh slovenskih pokrajinah nas javeljno moti. Še čaka torej Kranjcev veliko dela, kajti v teku bodočih 10 letih nam je šolsko obiskovanje zboljšati še za kacic 10.000 otrok, ali baš za 8000. In v 20 letih morajo tudi na Kranjskem vsi za šolo godni otroci tudi v šolo hoditi — vsaj na papirji, kajti dejansko se bode to morebiti še le čez 30 let izpeljati dalo.

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

IX. Primož Laurenčič, iz Kranjske, duhoven tovarštva Jezusovega, sicer neznan. — Missionske Catholiš Karšanske Pejssme. V lejtju 1748. vkopzložene, Pogmerane, inu na svitlobo dane skuzi eniga paterja Missionarius Segnerianskiga iz Tovarštva Jezusoviga. Stiskane v' Celouci. Erbičih Joan. Frid. Kleinmayr 1752. 8° 114.

Pregovor. Vas vse, kateri leté try lejta za svetim Missionam z' gorečim aiffram ste inu še bote hodili, z' svetim Paulam obgovorym: Philip. c. 4. Gaudium meum et corona mea! gaudete: Vi moje veselje inu moja krona! veselyte se. Kir vi ste taiste izvolene oučice, katerih imena so v' bukve nebeškiga večniga žjuleine zapissana z' souzami vaše prave sturjene pokure. Sic state in Domino: Brumni stanovitnu ostanite Gospudu Bogu hvaležni. Psal. 148. Laudate Dominum: Gospud Boga hvalite. Psal. 104. Cantate ei, psallite ei: Častyte ga, inu mu poyte nove pejssme, katere ste od mene prejeti želeli. De vam vstrežam, jest od vas večkrat prošén, inu od vaše žele persilen, sem ene stare pejssme pogmerau inu perstavou, te nove pak zlasti za sledno Missionsko pridigo, tudi za andoht pruti Angelskimu mladenču svetimu Aloyziju, vkop zložou, inu na svitlobo dau z' tem vupeinem: de vi bodete vse posvetne inu nesramne pejssme opustili, same pak leté nove inu svete pejli Bogu k' časti, inu k' vaših duš zveličeinu. De bote dopounili povelu Svetiga Duha. Psal. 97. Cantate Domino canticum novum: Poyte Gospudu Bogu eno novo pejsssem; Tedei Psal. 148. Juvenes et Virgines, senes cum junioribus laudent nomen Domini: Mladenči inu deklice, stariši z' mlajšimi častyte tu jmé tiga Gospuda. Boga za me prossite, eden za družiga molimo, de po smerti se vsi vkupei v' nebessih veselimo. V' tem času pak ostanem vaš „V' Chriftofufu Shlushabnik, P. Primus Laurenzhizh è S. J.“.

V knjižici se nahajajo tele reči: Nekoliko karšanskiga navuka (1—12 str.). Litanie Lauretanske (tudi: Kralica svetiga Roženkranca. Kralica svetiga Missiona. 12—17). Viže za Pejssme (17—34). Pejssme: Od sv. Duha; sv. Maše; smertniga greha inu potrebne pokure, čiste inu zgrevane spoudi, naprejevzetja inu zadostisturjenja; zakona inu karsta; od jezičnih grehou (»Ah vselei, vselei nasrečni — Si biu ti jezik človeski! — V velike škode padju si, — Nu štrafenge prejeu si ti, — Kir vzdignju si se čez Boga, — Sam čez sebe, nu bližniga itd.«); od nečiste inu spokorne Magdalene, od več sort grehou, nebeskiga paradyža, vrednosti človeske duše, od smerti, sodbe, pakla, pokure; od staršou inu mlajšou, Jezusa inu Maria te sprave, za prihodnu žjuleine, hvaležna (Te Deum Laudamus); od grevenge, pruti Divici Materi Marij; od s. Franciska Xaveria (35—87). Zapopadik Andohti sv. Aloyziosa. Litanie. Pejsssem (»En Angelski mladenč zvolen, — V mejsti Mantovi rojen, — Je po Boži voli zrejen, — Čista lilja ohranen, — Svet Aloysius imenvan, — Za en špegu vam poslan: — De od vas bo tudi spoznan, — Nu za patrona deržan itd.« 87—102). Pejsssem od sv. Catholške Vjere; divištva; sv. Isidorusa; od Božje lubezni (102—113). Karšanski navuk (113—114).

„Auch diese Lieder sind natürlich meistens elende Reimereien . . . Sprache und poetische Technik ist in denselben ohnehin höchst unvollkommen (Šaf. 79)“.

7. Grammatica Oder Windisches Sprach-Buch. So ordentlich eingerichtet, Dafs man darinnen An Grammaticalischen Grund-Regeln alles gantz kurtzlich,

und klar beysammen findet, Und Mit einem mit grossen Fleiſs aufgearbeiteten sehr nutzbaren Windisch- Teutsch- und Wälſchen Vocabulario versehen worden, Zum Behuff aller der Windischen Sprache zu erlernnen beginnenden, sowohl studiert- als unstudierten Liebhabern, Auf viles Verlangen, und mit weit mehrerer Verbesserung abermahlen in dem Druck beförderet worden. Cum Licentia Superiorum. Clagenfurt, gedruckt und zu finden bey denen Joh. Frid. Kleinmayr seel. Erben, im Jahr 1758.

To je naslov knjižici, katero (8° str. 202 t. j. 14. 146. 42) poklanja „Maria Chriftina Pferſchmannin“ v imenu Kleinmayrovih dedičev prevzvišenemu grofu Jan. Ant. Goelfsu, češ, da je vže prej tudi on na svetlobo pripravil „ein Windisches Wörter-Buch“. Slovar ta je „Dictionarium quatuor linguarum“ l. 1744, in vidi se iz tega, da je slovnica „Windisches Sprach-Buch“ l. 1758 zložena tudi „opera et studio Societ. Jesu Collegii Clagenfurtensis“. Navod ta sta spisala dva preučena in slovenskega jezika dokaj zmožna moža, pravi v posveti, — jezika, kterega nekteri prezirajo (absonderlich jene, so keine grosse Liebhaber mehrerley Sprachen seynd), dasi ravno se razprostira mnogo dalje nego drugi bolj veljavni ter nas strinja s severnimi narodi, na Koroškem in v sosednjih deželah pa je njegovo znanje imenitnim in preprostim v življenji in v občevanji skoro neogibno potrebno. — V predgovoru se kaže, da bode ta knjižica s slovarjem l. 1744 dobro služila k naučenju jako potrebnega jezika (der Windischen und Crainerischen Sprache) vzlasti, ker je njej pridejan slovarček, kateri bode morebiti še najbolj všeč.

Pričujoča gramatika je ponemčena po Hipolitovi brez njegovega predgovora. Razlaga se v šesterih razdelkih ali bukvah (Orthographia. Wörter u. deren Eygenschaften. Fürwort. Zeitwort. Nenn- Vor- Bind- Zwischenwort. Syntax). Skloni so latinski; sklanjala: Ta oča, ta mati, tu pismu. Ta dober, ta dobra, tu dobru; ta, ta inu tu bulši. Patronimica: Čeloučič, Čeloučica, Čelouča; Lublánčič, Lublánčan; Lublančica, Lublánča; Novamesčánka. Eden, en; jedan. Jest, ti, on, kateri. Jest sim, mi sva, sve, sva. Delam, pišem, lubim. V spregatvah: Jest sekam, bom sekan; jest pišem, bom pečen; jest lubim, sem lublen. Kakor za sklanjali, nahaja se tudi za spregali več primerov po Bohoriču in Hipolitu, kateri se v pisavi razlikujejo mimo istih v slovarčeku, kjer se pa vjemajo z besednjakom l. 1744. — V skladnji na pr.: Kaku je člóvik, takóva je besseda. Kúliku vučenéjši, s' tem z' vekšo mújo vuči. Eden iz mej letih dvéjh. Vumen ali dober k' vuku. Potreba je hiténja ali podvizanja. Jest dejm da je: ti pak praviš, da nej. Meni se je vidil. Velim da sturiš, da bi sturil itd. —

Vocabularium Oder Wörther-Buch, Worinnen die nothwendigsten Teutschen, Windischen, und auch Wälischen Wörther zu ersehen. Mit grossen Fleiſs zusammen getragen. Na pr.: Od teh nebiefs noj elementou. Ti Anjovci gli Angeli. Angelpatriarh gli Arcàngeli. Ti Suetniči i Santi. Pekvu l inferno. Te Hice il purgatorio. Ti hodiči ali sovražniči i diàvoli. Ta grumica il fúlmine Donnerkeil. Potuep, nueč, gued; en v'sedin dan Ein Wercks-Tag. Jutri kranerisch saitro. Der Mertz öbahtnik, sušec, bresen. Christmonath vienahtnik; der Chrifttag Vienahti. Der Bauer en purič, pauer, kran. kmeth. Te nues kran. nos. Ein Brieff en prieb; die Schriffť šribanje kran. pisanje. Hlieu, ta peič, puamen, četina; ouss kran. oves. Sliep, en that, puanja, marnuati; kaseučati frühstückén. Se plakati kraner. jokati; žebrati roženkrienc; varjeti, skumati argwohnen, biege, potérpenje iméti; bogati, pokorn biti, pokóršino z'kasat obedire itd.

„Wiewohl die Grammatik auf dem Titel eine windische genannt wird, so ist sie doch nichts anderes als eine Uebersetzung der vom P. Hippolytus 1715 epitomierten Boho rizhischen und in so weit Krainisch. Nur das angehängte Vocabularium ist von ei ganz unkritischen Notaren aus dem Munde des gemeinen Kärntnischen Slawen

niedergeschrieben worden. Kopitar S. 458 Anm. Dobrowsky's Slowanka I. 184 (Šaf. Slow. Schrift. pg. 54).

8. Knjige pobožnega duha, očitne po svojih naslovih, v tej dobi so na pr.: a) Andohtlive peisme na u'se taille s. Maše, u viži: Freut euch ihre liebe Seelen etc. Grätz gedruckt bei den Widmanstätt. Erben 1756. 8° 1 B. — Misionske pesme inu Molitve. s. 1. et a. 8°. 112 s. (Šaf. 79). — b) Evangelia na vse dni v' svetimo postu, iz Letinske na Windifh Spraho preložene. V' Lublani, Eger 1768. 8°. — c) Kratki zapopadek christianskiga navuka od Roberta Bellarina iz Tovarštva Jezusa, svete Rimske cerque Cardinala, k' nucu vsiga karšanstva iz povelja Rimskiga Papeža Clemena tiga VIII. vkupej zložen, zupet v tem lejtó 1725 od sedajnega Rimskiga Papeža Benedikta tiga XIII. vernim Christianam perporočen, iz Latinskiga na Laškiga na Slovinski ali Krainski iezik svestu prestavljen inu pogmeran. Labaci formis J. G. M. (Mayr) Incl. Prov. Carn. T. (o. J.) 8°. 111 S. Am Schlusse: A. M. D. G. S. L. C. C. V. et SS. Apost. Petri et Pauli H. (Šaf. pg. 116). — d) Duhouna branua, prad (sic) duhounah inu žuotnah navarnostah sakobart per sabe nossiti, u' katirej so močni žegni inu žebranje, katiri so od sama boga oznanuani, od te cirkle inu SS. očetou storjeni, inu od Papaša Urbana VIII. unkadani, skuz s. Kolmana poterdnjeni bli, iz nemškigo u to suovensko Spraho sprabernjena, inu drukana u' Köln u' tam lete 1740. 12°. 180 str. — „Crass abergläubisch, im Kärntnerischen Bauern-Dialekt, und in diesen beiden Hinsichten nicht ohne Interesse. S. 96 ist eine Art von Schluss, und dann: drukane u Kelln am Rhein utam lete 1740. S. 97 beginnt Duhouna vahta. Der Druckort Kölln dürfte falsch sein (Šaf. pg. 132)“. — e) Premišluvaina na vsaki dan tega tedna od teh nar poglavitišnih navukov našiga moistra Jezusa Christusa, iz nemškiga na crainski jesik prestaulena. Labaci typ. A. F. Reichhardt 1753. 8°. ohne Seitenzahlen S. A— C. — Neu aufgelegt mit etwas verbess. Orthographie: Premišlivanja na vsaki dan tega tedna, od teh nar poglavitniših navukov našiga mojstra Jezusa Christusa, iz Nemškiga na krajnski jezic prestavljena. V' Lublani stiskane per Joan. Friedr. Egerju 1796. 8°. 47. S. — f) Pot svetiga križa Jezussa Christussa. Lab. typ. Reichhardt (zw. 1750 — 1770) 8°. 4^{1/2} B. — g) Hitra inu glatka pot proti ne-bessam, tu je kratki inu lahki navuki, tudi vse potrebne andohti sa eno dušo itd., zdei znovič na velike želje brumnih duš k' drugimu u' druk dana iz službo praečistiga (sic) spočetja Marie Dvice inu drugih molitu pogmirana. V' Lublani se najde per Al. Raabu 1767. 12°. 297 S. — 3te Ausg. Grätz 1783. Die 1te Ausg. unbekannt. Von der 3ten berichtet P. Marcus: „Editio auctior prodiit Graecii 1783 impensis Aloysii Raab, bibliopegae Labacensis, quia censura Labacensis reimpressionem non admisit“. — h) Ta srečna inu nasrečna večnost u' ti frey voli tiga človeka, tu je kratku spremišlivanje itd., popred popisano od P. Joannesa Mana S. J. u' Laški inu Nemški šprahi, zdei pak k' drugimo malo u' Krainski šprahi u' druk dano, iz velikim pogmirano inu pobulšano. U' Lublani naide se per Aloysio Raab 1768. 12°. 96 S. Die 1te Ausg. ist unbekannt. — i) Čuvai te duše, kateri njo budi k' enimo brumnimo žiulejno, narpoprej iz Francosouske spraha od ene vissokiga stanu Gospodične na nemško, zdej pak na . . . Kransko praeobernen (sic) s. 1. et a. 12°. 1 B. Die Pièce hat kein eigentliches Titelblatt. In dem Ex. der Lyceal-Bibl. in Laibach, das dem obigen Buche (Ta srečna . . . večnost) beigeunden ist, scheinen einige Blätter zu fehlen (Šaf. pg. 133—4). — k) Podučenie te molitve teh trynaist Očenašu, inu trynaist Ave Mary, katere ty sapissani Bratje inu Sestre lete imenitne Erz-Bratvusčine Mariae od Trošta . . . molio. Labaci, form. A. F. Reichhardt s. a. (zw. 1750 — 1770) 8°. 1 B. (Šaf. Slow. Schrift. pg. 141). —

Učne slike iz zgodovine.*)

(Piše **Tone Brezovnik.**)

(Dalje.)

8. Julij Cezar.

Tako znebili so se Rimljani svojega najhujšega in najmogočnejšega nasprotnika — Kartage. Od zdaj podjarmovali so si hitro deželo za deželo, narod za narodom. V Evropi, Aziji in Afriki vihrale so zmagonosno rimske zastave. Mej mnogimi možni, recimo: Sula, Marij, Cicero, Pompej i. dr., ki so v tem času rimsko ime proslavljali, bil je najimenitnejši Julij Cezar, na katerega nas še zdaj marsikaj spominja (n. pr. koledar, mesec julij, julijsko gorovje, cesar i. t. d.), in katerega po pravici zovemo „največjega Rimljana“.

Julij Cezar se je rodil l. 100. pr. K. meseca kvintilija, katerega so pozneje njemu na čast prekrstili v „julij“. Njegova mati ga je že od prve mladosti prav skrbno vzgojevala ter v njem vedno budila in razvijala bogate duševne zmožnosti. Bil je bistrega uma in tako dobrega spomina, da je baje znal v istem času pisati, čitati, poslušati ter svojim pisarjem narekovati ob enem po sedmero različnih pisem. Ker je bil zraven te svoje nadarjenosti še neizmerno delaven in priden, ni čuda, da je bil zveden v vseh tedanjih znanostih.

Cezar je bil visoke postave; imel je bistre, črne oči, blede lice, raven nos, mala usta in visoko čelo. Obnašal se je možato in prav po gospodsko. S prvega je bil jako slab, ali z zmernim življenjem in mnogimi vajami se je tako ukrepil, da je lahko prenašal največje pomanjkanje in največji trud. Kot vojak je bil hraber in zveden, da mu ga ni bilo enakega.

Kot mladenič šel se je na otok Rod učiti govorništva. Na poti so ga morski roparji ujeli ter ga tako dolgo niso spustili, dokler ni od dóma dobil novcev, da se je odkupil. Ko so roparji zahtevali 20 talentov odkupnine, rekel jim je: „Kaj, za moža kakor jaz, le 20 talentov? Ne, to je premalo, 50 vam jih bodem dal“. — Lepe njegove duševne zmožnosti so celó surovežem v srce segale in jih tako ganile, da so svojega ujetnika spoštovali ter mu služili, kakor da bi bil on njihov gospodar. Kadar je hotel spat, jim je ukazal molčati in ne ropotati. Včasih jim je čital svoje govore in pesni. Ko je Cezar čez 40 dni dobil denarje, je roparjem odštel 50 talentov ter šel v Milet. Tù je nabral nekoliko bojnih ladij ter ž njimi napadel razbojnike, katerim je najprej odkupnino vzel, potem pa jih je pomoril.

Vrnivši se v Rim, skušil se je prikupiti ljudski stranki. Napravljal je krasne igre, kar je ljudstvu jako ugajalo. Vender imel je Cezar tudi mnogo nasprotnikov. Najmogočnejši mej temi je bil slavni Pompéj.***) Ta je bil na strani plemenitnikov. Spodrivala sta drug drugega. Ker tako nobeden ni mogel vsega doseči, kar si je pozelel, združila sta se ter vzela k sebi še najbogatejšega tedanjega Rimljana, Kras-a.***) Ti trije možjé so si obljubili, da bodo drug drugemu pomagali, da se v Rimu ne bode ničesar sklenilo, kar bi komu njih ne bi bilo po volji.

Na to razdelili so si v zvezi najvišje državne službe in državo. Pompéj vzel si je v oskrbovanje Španijo in Afriko, Kras Sirijo, Cezar pa Galijo (današnjo Francosko). Najtežavnejši del vzel si je Cezar; kajti večji del Galije si je moral še le priboriti.

*) Glej 1. list „Uč. Tov.“ na str. 8! Uredn.

**) Pompéj premagal je v treh delih sveta 15 držav in 400 mest.

***) Kras imel je čez 10 mil. tolarjev. Enkrat je ljudstvo pogostil pri deset tisoč mizah in mu podaril žita za tri mesece.

Pa ravno zato si je izvolil to deželo. Na ta način imel je namreč priložnost, odgojiti si izurjeno armado. V osmih letih prisvojil si je vso deželo. Potem je šel celó čez Ren in čez morje na Angleško. Sam nam je vse te vojske popisal.

Mej tem, ko se je Cezar v Galiji slavno bojeval, skušal si je Pompéj v Rimu zopet pridobiti svojo nekdanjo moč. V Španijo je poslal svojega namestnika, sam pa je ostal v Rimu, ter si pridobival mnogo častnih služeb. Cezar, ki je po svojih prijateljih vse to zvedel, je tirjal, da naj tudi njemu podelé v Rimu kako častno službo, katero bo lahko iz Galije opravljal. Pompéj pa je vsemu njegovemu prizadevanju oviral. Vedno je starejšinstvo strašil, da bo Cezar s svojo vojsko postal nevaren rimski svobodi. Slednjič pregovoril je starejšinstvo, da je dalo ukaz: Cezar naj svojo vojsko zapusti ter se naj vrne v Rim, če ne, imeli ga bodo za sovražnika domovine.

Ko je Cezar ta ukaz zvedel, razjezil se je močno, in ž njim vsa njegova zvesta armada. „Kocka je pala!“ je rekel, prestopil Rubikon (severno mejno reko Italije) ter kot blisk stal pred Rimom. Preplašeni Pompéj zbežal je s svojimi prijatelji v spodnjo Italijo in od tod na Grško. Cezar si je v kratkem pridobil vso Italijo. Na to je šel na Špansko, da bi, kakor je rekel, najpred premagal armado brez poveljnika, potem pa poveljnika brez armade.

Kot zmagovalec vrnil se je s Španskega. Ko je v Rimu vse po svoje uredil, šel je za Pompéjem ter ga premagal. Premagani Pompéj zbežal je v Egipt, a Egipčani so ga umorili.

Po Pompéjevi smrti imel je Cezar še mnogo težkih bojev z njegovimi zavezniki. V Aziji, Afriki in Španiji povsod se je vojskoval s svojo navadno srečo. V Aziji je mej drugim kralja Farnaka tako hitro premagal, da je njegovo poročilo v Rim obsegalo le tri besede: „Veni, vidi, vici!“ t. j. „prišel, videl, zmagal!“

Ko se je Cezar po vseh teh zmagah povrnil zopet v Rim, podelili so mu za deset let diktatorsko oblast ter mu dovolili, da je poleg konzulov sedel na zlatem stolu, ogrnjen s škrlatastim plaščem. Dovolili so mu, da sme vojsko napovedati in mir sklepati s kom in kadarkoli sam hoče. Pozneje podaljšali so mu diktatorstvo do smrti ter kovali denar z njegovo podobo.

Tako je Cezar združil v sebi vso kraljevo oblast, le krone še ni imel. A njegovo očitno hrepenenje, da bi pridobil tudi krono, vzbudila mu je mej svobodoljubnimi republikanci mnogo sovražnikov. Zarotili so se zoper njega ter ga v 15. dan marcija 44. l. pr. K. zavrtno umorili. (Dalje prih.)

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje.)

B o š t a n j .

Boštanj ima novo dvorazredno šolo. Župnina šteje 2443 ljudi. Pod župljansko cerkev sv. Križa so podružnice: 1. sv. Nikolaja pod Boštanjem, 2. sv. Ane v Okiču, 3. Matere božje v Topolovcu, 4. sv. Mihaela v Kompoljah (s pokopališčem), 5. sv. Križa v Logu (s pokopališčem), 6. sv. Marije Magdalene v Lukovcu. — Politiška občina Boštanjaska ima 2002 stanovalca in te-le vasi: Gaberje s 105 stan., Kompolje s 154 stan., Jablanica s 314 stan., Apnenik s 142 stan., Križ s 318 stan., Martovec s 52 stan., Boštanj Gor. s 195 stan., Boštanj Dol. s 186 stan., Šmarčina s 146 stan., Vrh s 390 stan. — Župnina

je bila ustanovljena l. 1509.; popred je bil tù še vikarijat. — Pri kmetskem uporu l. 1515. je bil tudi grad Boštanj prišel kmetom v roke. Stari grad Boštanjki, ki je bil že v Valvazorjevi dobi razdrt, so imeli že l. 1274. v lasti gospodje tega imena. V 14., 15. in 16. stoletji pa so ga imeli v lasti Kacijanarji in Lambergi.

S v i b n o.

Na levem bregu Sapote, sredi trga Radeče drži proti zahodu okrajna cesta v Svibno, Šent-Jurij in dalje proti Litiji. Le ta je več ali manj napéta, in dobre četrt ure od Radeč zavije se mej ozko sotesko. Koncem te ožine je jako lepa g. Val. Krisperjeva tovarna za papir. Nekoliko od tod, 4/4 km. od Radeč, teče mali potoček črez cesto in poleg nje bere se napis: „Herrschaft Račach-Scharfenberg“. Tù mejite župnini Radeče in Svibno. Tod okolo je svet malo razprostrt, da lahko vidimo očeta Dolenjskih gorá, goro Kum. Potok (Sapota), mimo katerega od Radeč drži cesta, deli se odslej v dva dela, vijoča se po dveh dolinah. Na desni je dolga dolina $\frac{3}{4}$ ure in se imenuje „Glažuta“, na levi 3 ure tje gori do Poljšnika. Mej tema dvema potočkoma in dolinama je većinoma župnina Svibno. Vender se tretjina župnine razprostira na levem bregu potoka, dohajajočega od Šent-Jurija in Poljšnika po visokih hribih proti Savi in Kumu. Na dolgost in na širjavo obseza župnina po $2\frac{1}{2}$ uri peš hodá. Župnina mejí proti vzhodu na Radeče, proti jugu na Šentjanž (Dvor) in Šent-Rupert, proti zahodu na Dole in Šent-Jurij in proti severu na Dobovec, kjer so razven na Dobovci povesod šole ustanovljene.

Župnina spada zdaj v dekanijo Litijsko, — do l. 1880. bila je v Svibnem dekanija — in pod okrajno glavarstvo Krško; sodišče in davčni urad ima v Radečah razven dveh hiš v Lamovji, koji spadate v občino Dole (Mariathal), v okrajno glavarstvo v Litijo, kjer imate tudi sodišče in davčni urad. Tukajšnja srenja zove se srenja sv. Križa, ter obseza župnino Svibno razven dveh imenovanih števil, veči del župnine Šentjur in župnino Dobovec. Vse te tri župnine bile so v pretečenem stoletji združene v eni župnini — v Svibnem. Sv. Križ je varuh Svibanske župljanske cerkve; od tod ima župnina svoje ime.

Svibno ima pošto v Radečah in železnično postajo na Zidanem mostu (Steinbrück).

Svet Svibanske župnije je većinoma kamenit, divji, romantičen, brez male izjeme hribovit. Zemlja se sploh sme imenovati hvaležna, a težavno je obdelovanje. Tù vidimo zmes njiv, vrtov, travnikov, vinogradov in gozdov. Trta donaša bolj kislá, a pitna vina. Žito obrodí vsakovrstno, ter se seje po strnenem žitu še brez ovire ajda. Kosí se dvakrat na leto, — seno in otava. Ovočjega drevja je dosta, črešenj, hrušek, jablan, črešpelj, breskev in kostanja, kar ljudstvu donaša novecv. Gozdi so zaraščeni z bukovino in le malo s črnim lesom. Na južni strani župnine od vzhoda proti zahodu razteza se velikanski gozd „Jatna“, lastnina grajščine Svibanske, pred 15 leti ves pokrit z bukovino, a v malih letih ves posekan, zdaj pa većinoma kultiviran (izmej 527 ha. je 412 ha. bilo kultiviranih od l. 1868.—1880.), zasajen in obsejan s črnim lesom, najbolj sè smereko, katera je simtertje že močno odgnala. Na Kranjskem, kolikor nam je znano, nij nikjer toliko se storilo za kulturo gozda, nego tù. Tù sim naj se potrudijo grajščaki in kmetje, ki pustošijo svoje lepe gozde brez najmanjšega ozira na prihodnost, ter naj si vzamejo v vzgled in v posnemanje grajščino Radeče - Svibno in preblagega, požrtvovalnega grajščaka g. Morica Löwenfelda, ki nima pred očmi same zdanjosti, temuč tudi bodočnost. Vso hvalo zasluži tudi tukajšnji grajščinski nadlogor g. M. Scheger, ki je ob enem tudi posebni šolski prijatelj.

Imena vredni hribje so: na severni strani, sklenjeni v Kumsko pogorje, kojih glava je Kum (1217 m.), spadajoč zdaj v Dobovško župnino, Kržišče, Kačji Hrib, Mali in Veliki Čerên, Zibavni Hrib, Klop, Vrabče, Kukle, Padež, Rebe, Nebeška Gora, Jelence, Konjičkov in Črnoložkov Hrib; — sredi mej potokoma gori imenovana so: I. Grac, Stari Grad, Evangeljski Hrib, Legnarski Hrib, Vadelj, Magovnik. II. Grac; — na južni strani: Jatna.

Materijelno blagostanje ljudstva nij cvetoče. Ljudje se pečajo sploh s poljedelstvom, živino- in vinorejo; a le živina in vino jim donese kak sold. Vino, akoravno kisle („drei mon der wein“, kakor ga je nekdo šaljivo imenoval), nij kaj ceneje ali celo nič, nego na spodnjem Dolenjskem.

Pohvalno se mora omeniti, da zna večina župljanov čitati. Nasproti pisati, razven mladine in nekotih odraslih, ne znajo. — Vasí v pravem pomenu nij razven dveh na Počakovem in na Čimernem. Sim ter tje po dolih in hribih so raztresene hiše, k večemu tû ali tam po dve vkup. Cerkve so štiri: dve podružnici, na Jagnenici in na Čimernem, župljánska cerkev sv. Križa pri trgu v Svibnem pod razvalinami Starega Grada na samem stoječa v gotiškem slogu l. 1324. sezidana in „Nova cerkev“ sv. Janeza ev. poleg župnikovega poslopja l. 1881. popolnem na novo v romanskem slogu sezidana, kojej je bil v 9. dan maja 1881. l. temeljni kamen vložen in blagoslovljen v spomin poroke cesarjeviča Rudolfa s princezinjo Štefanijo. Naj omenim, da je tukajšnja župnina „unicum“ na Kranjskem, kajti župljánska cerkev je od župnikovega poslopja oddaljena cele pol ure.

Poleg Nove cerkve stoji stara kaplanija, do lanskega leta (1882.) bolj razvalini podobna. Tû notri se je poučevala Svibanska mladina. Vsled prizadevanja tukajšnjega duhovnika g. A. Ramovša se je pričelo v l. 1882. prostovoljno popravljati staro poslopje. In tako imamo zdaj čedno poslopje, lepo, svetlo šolsko sobo razven stanovanja za učitelja.

Opomniti nam je, da je tû šola za silo užé več časa. Užé l. 1871/2. in 1872/3. je tû poučeval duhovni pomočnik g. A. Ramoveš. A v jeseni l. 1873. premeščen od tod v Škofjokoloko se je l. 1880. pomladi kot župnik zopet nazaj v Svibno povrnil, in se poprijel vnovič šole; on dobro vé, da svojemu milemu v duševno skrb izročnemu národu nikjer drugod ne more toliko in s takim uspehom koristiti, nego v šoli. („Dolžan nij samó, kar veleva mu stan, — kar more, to mož je storiti dolžan“. S. Gregorčič.) Hoja v šolo sme se imenovati v primeru sê številom župljanov (po šematizmu je 1000 duš) dobra; l. 1873. je hodilo v šolo 91 otrok, v šolskem l. 1880/1. 106 otrok, l. 1881/2. 83 otrok, l. 1882/3. hodi v šolo 85 otrok. Opomniti je, da mej temi učenci bili so nekateri manj stari nego 6 let, nekateri več nego 12 let, a skoro polovica po postavi nij zavezana, da bi hodila v šolo, ker so več nego eno uro oddaljeni od šole. A čudom se človek čudi, da otroci dve uri oddaljeni pridejo vsak dan v šolo, zakaj, to gotovo nij težka uganjka. Svibno je mej najstarejšimi župninami na Kranjskem. Užé l. 1282. nahaja se tû župnik (plebanus) Bertold. Cesar Friderik III. jo l. 1461. podarí Ljubljanskemu stolnemu kapiteljnu, kateri je še zdaj potron te župnine.

O Starem Gradu nad župljánsko cerkvijo, stoječemu na visoki strmini, ni kaj poročati. Ako bi razvaline govorile in povedale, kar se je godilo nekđaj v teh romantičnih krajih, bi se lahko veliko popisalo o Ostrovharjih (Scharfenberger). Vis-à-vis Starega Gradú ravno v sredi Kuma so zabeleženja vredni kraji: Turkova jama, Pisana deklica, Zavratica, in na južni strani gradú: „Vadelj“, „Gavage“.

Grajščina Svibno nima zdaj tû nobenega poslopja razven gozdarske hišice. Ima svoj sedež v Radečah.

Koncem omenim še majhne grajščince Selo (Scharfenstein) na Jagnjenici. To posestvo je kupil pretečeno leto g. Fr. Juvančič iz Radeč od g. Morica Löwenfelda. (Koniec prih.)

D o p i s i

Z Dunaja. Že zadnjič sem hotel dragim »Tov.« čitateljem poročati, kakšni hudourni oblaki se zbirajo na obzorji našemu stanu, a ker sem rahločutnega srca, sem se koj premislil in samemu sebi dejal: Počakaj, da slovenski trpini vsaj »pirhe« mirno použijejo!

Zdaj pa ne smem več s poročilom odlašati ter naznanjam, da hudourni oblaki so obstoječi iz novega bremena, katero se namerava na že tako preveč oprteno učiteljevo hrbtišče naložiti.

To novo breme bode pa rokotvorni pouk »Handfertigkeits-Unterricht«, koji se čini v ljudsko šolo uvesti.

O tem predmetu se ravno zdaj po tukajšnjih šolskih pa tudi političnih listih bje »pro et contra« jako srdit peresni boj, in takoj naj povem, da nasprotniki prevladujejo. Prav dobro je krstil agitacijo za ta predmet vseučilišni prof. in državni poslanec, g. Exner, reki jej: Pappendeckel-Epidemie! Vender se je bati, da zagovorniki te reči zmagajo, ker se mej njimi nahajajo zelo vplivne osebe, na čelu kojih je vodja muzeja umeteljnostij, g. dvorni svetnik pl. Eitelberger.

»Kaj bode pa vse obsegal novi pouk?« čujem vprašati radovednega čitatelja. Samo te-le malenkosti: izdelovanje vzorcev ali modelov, načrtovanje, izdelke iz debelega sklejnega papirja, pletenje iz trstja, rezlanje iz mehkega lesa, mizarske in kovinske izdelke. Kakor vidite, skoro polovica rokodelstev! Kdo bode pa o vsem tem mladino poučeval? Kdo drugi nego učitelj. Če pa sam tega ne zná? Se bode moral pa naučiti. Pa kdaj in kje? „Vsaj ima dva meseca velikih počitnic, omislimo mu: »Curse für Handfertigkeits-Unterricht« na učiteljskih“, tako se ti odrežejo zavidniki naših počitnic. In tako pojdejo velike počitnice, jedino učiteljevo krepilo in razvedrilo, rakom zvižgat. In kakšen bode potem pouk v družih predmetih, kadar dobí igrača v šoli privilegij?!

Zató naj se radujejo iz vsega srca tisti učitelji, kojim je že blizu pokoj, kajti nas mlajših in naših potomcev ne čaka nič družega, nego polna torba novih sitnostij!

S Krasa. (Uradna okrajna učiteljska konferenca in »Slov. Národa« dopisnik.) V 7. dan aprila imeli so učitelji Sežanskega okraja svojo vkupno konferenco v poslopji Sežanske čvetero-razrednice. Navzoči so bili razun treh vsi redni udje t. j. 31 udov, le pomožnih (8) učiteljev ni bilo.

Predsednik c. kr. okr. šol. nadzornik gosp. D. Sinkovič, učitelj c. kr. nemške deške šole v Trstu, otvori konferenco ob 10. uri s prijaznim nagovorom, ter izvoli za svojega namestnika nadučitelja g. Antona Lebanu iz Komena. Kot zapisnikarja pa se volita enoglasno gg. Bunec, učitelj v Škrbini, in Čotar, učitelj v Št. Polaji.

Iz sledečih opazk g. nadzornika je povzeti, da je šolstvo v Sežanskem glavarstvu tudi v tem letu tako v poučnem, kakor vzgojevalnem obziru napredovalo, in da se posameznim učni predmeti posebno povoljno obravnavajo. Sploh se g. nadzornik o pedagog.- didaktičnem stanji tukajšnjih šol prav povoljno izrazuje. Tudi šolsko obiskovanje je bilo dobro, kajti komaj 10% za šolo sposobnih otrok ni hodilo v šolo.

Nalogo: »Katero računice so boljše: Nagelove, ali Močnikove in ali bi se prve mesto drugih v naše ljudske šole vpeljale« — razpravljal je g. Trampuž, učitelj Kostanjeviški. Vzprejet je bil enoglasno predlog, da ostanemo pri Močnikovih.

O vprašanji: »Kateri Abecednik naj uvedemo v naše šole«, govoril je g. Beniger, nadučitelj Tomajski. Vzprejel se je predlog, da naj si pridobimo Praprotnikov Abecednik, ker je mimo Miklosičevega in Žumer-Razingerjevega Abecednika najboljši.

Vprašanje: »Koliko vpliva šolska postava od 2. maja 1883. l. na učne načrte za Primorje«, referiral je g. Ant. Leban, nadučitelj Komenski. — Predlog je bil vzprejet, da ona postava nič ne izpreminja učne načrte za Primorje.

Priznati moram, da so vsi trije poročevalci razpravljali v popolno zadovoljnost navzočih udov.

Za tem sledilo je poročilo bukvarniškega odbora. Kar se tiče volitve novega bukvarniškega in stalnega odbora, volilo se je ustmeno »en bloc« po predlogu. — Volitev dveh udov v deželno učiteljsko konferenco se ni vršila, ter ostaneta prejšnja odposlanca, ker ni še iztekla triletna veljavna doba, namreč: g. Hrovatin, nadučitelj Sežanski in g. Jož. Tomšič, učitelj Nabrežinski. Ker nikdo ni stavil posebnih nasvetov, prečitata perovodja zapisnik, in g. predsednik sklene z živio-klici na Nj. Veličanstvo konferenco ob 1/23. uri.

Na to se g. Ant. Leban predsedniku za uspešno in korektno vodstvo konferencie v imenu navzočih zahvaljuje.

Omeniti še imam, da je g. podpredsednik c. kr. okrajnega šolskega svetovilstva nas počastil sè svojo navzočnostjo. To je g. Šuc, vrli mož, ki se vedno v vsakej zadevi zanima za razvoj našega šolstva. Bog ga živi! — Po zborovanji imeli smo vkupni obed v županovej gostilni.

»Slov. Narod« je priobčil v svoji 88. številki v 17. dan aprila t. l. članek: »Razmere ljudskih učiteljev na čveterorazrednicah na Kranjskem«. — Jaz kolikor toliko odobrujem mnenje g. dopisnika, vendar se tū pa tam ž njim ne vjemam. G. dopisnik namreč piše: »In ravno na teh šolah (namreč na čveterorazrednicah) je potreba najspretnejših učiteljskih močij, ne pa začetnikov. Ne samo, da je tukaj največ otrok za poučevanje, da mora pouk in vzgoja popolna biti, da je najboljših učnih metod treba k dosegu učnega črteža, da se od učitelja več znanosti, omike in več pridnosti zahteva, obiskujejo čveterorazrednico otroci uradnikov in sploh premožnejših, ki jih pozneje v srednje šole pošiljajo. Na dalje: »Ker je učiteljeva naloga na čveterorazrednicah najtežja — — — i. t. d.«

Znano je, da ravno na enorazrednicah mora biti učitelj mož »comme il faut«, kajti tamkej je treba najspretnejših učiteljev, in ne začetnikov. Začetniki naj bi se, ako je mogoče, postavili na večrazrednice, da se tamkej pod dobrim vodstvom praktično izurijo, da se poleg teoretičnih znanosti izvežbajo in takó usposobijo za voditelje enorazrednic. Tudi ni res, da ima učitelj na čveterorazrednici — vsaj pri nas ne — največ otrok za poučevanje. No, morda so na Kranjskem druge razmere. Iz izkušnje mi je znano, da ima učitelj (pri nas) na enorazrednici več otrok za poučevanje odločenih, nego njegov sodrug na čveterorazrednici v enem razredu. Tudi smelo trdim, da večkrat poučuje (pri nas na Krasu) učitelj na enorazrednici toliko otrok, kolikor jih šteje ta ali ona dvorazrednica, če ne celó večrazrednica in še to v dveh vkupinah z raznimi oddelki. Za to je ravno na enorazrednicah potrebno večje pridnosti, delavnosti i. t. d. Gosp. deželni šolski nadzornik, vitez Klodič, je večkrat trdil, da bi se morali po enorazrednicah najspretnejši učitelji nastavljeni, kar gotovo vsak razumnik odobravati mora. Za to pa nočem kratiti veljave učiteljem, službojočim na večrazrednicah, kajti tamkej je posebno potrebno, da vsi vzajemno postopajo sè snovjo gledé učnega načrta, posebno pa mora biti voditelj šole res strokovnjak, ker čuvati ima, da se v vseh razredih učni načrt izvršuje. Za to ima tudi on najtežavnejšo nalogo in mora biti, kakor »Slov. Naroda« g. dopisnik javlja: »najspretnjša« učiteljska moč. Se vé da sam on ne bode dobro naprej »vozil«, ako nima dobrih in marljivih sodrugov, ki mu pomagajo tirati voz naprej po nastavljenem kolovozu. A. L.

Iz Krškega okraja, v 24. dan aprila. Ze večkrat si poudarjal, dragi »Tovariš«, kako koristno je, če učitelji svoje izkušnje pri poučevanju, ali svojo dobro metodo in vsakoršne razprave priobčujejo v šolskih listih. To veljá tudi o oceni učnih pripomočkov. Zdaj, ko smo v šoli pri letošnjih začetnikih s črkami največ pri kraji, rad bi nekoliko izpregovoril o novih Razinger - Žumerjevih stenskih tablah, katere sem poleg družih učnih pripomočkov pri počitovanji posamnih črk rabil. Berilnim vajam po teh tablah nij nič reči, pač pa o dotičnih podobah, katere bi imele pri tem pouku služiti, a niso vse za to srečno izbrane. Tū veljá, da nij še za vse dobro, kar je za posamnega; prav tako so te podobe za mestne ljudske šole in večje kraje po deželi morebiti dobro izbrane, ne pa vse tako za šole na kmetih.

Na 1. tabli so podobe »igra«, »ura« in »nos«. Te »igre« kmetski otroci ne poznajo, boljša je druga, še boljša tretja podoba »nos«; vsaj deli glave so otrokom pač — naj bližje. 2. tabla »most«. Tak most je zopet malokateri kmetski otrok videl, da, je ne malo krajev, ko ga tudi več odrasčenih nij videlo. Mislim, da bi bilo prav lahko se izbralo tacihi podob, katere bi bili mestni, ali kmetski otroci odmah spoznali, kakor recimo za to tablo podoba »mačke«. 3. in 4. »okó« in »angel« dobro, tako tudi 5. »vile«, — samo, če jih vsi mestni otroci poznajo. 6. »raglje« nij vsaj pri meni nijeden otrok spoznal, kajti ne le, da se to orodje drugače imenuje, ampak se na mnogo načinov nareja. 7. »eva« ne veljá, kajti, če bi jo otroci tudi precej spoznali, kar pa nijso vsaj pri meni, je ta podoba preokorna za otročaje. Pa tudi nij dosledno pisati to imé z malo črko, ko se vendar večji učenci znabiti prav tistikrat učé, kako je pisati lastna imena, in pozneje se bode vprav tem začetnikom isto razlagalo. Od 8. do 16. table je šlo zopet gladko; so podobe samih obéznanih stvari. Pri 16. »lij« se pa ustavi. Za to orodje je po večem pokvarjeno imé »trahtar«. Se vé, da je dolžnost učiteljeva, take besede odpravljati, ter jih z dobrimi, pravičnimi namestovati, toda »lij« se temu itako ne pravi, nego onemu prevotlenemu škafu, po katerem se vlivajo tekočine v sod. Ali tukaj so otroci vsaj stvar poznali, če prav ne pravega imena, vse drugačno preglavico pa je naredil »ta soldaški boben« na 17. tabli. Tega nij nijeden otrok poznal. Kako pa tudi, ker nijso tudi še nikdar videli vojakov vezbati, pa tudi dražbe se na kmetih brez »bobna« vršé. — Zatorej, ljubi boben, »da

bi več ne prišel v drugo«. — Z naslednjimi podobami se tudi še izhaja le samo »peč« je taka, da, ko bi k sreči v naši šoli ne imeli prav take, ne vem, kako bi bilo.

Te male nedostatnosti hotel sem omeniti, katere bodeta gospoda izdajatelja pri drugem natisu prav gotovo lahko odstranila, ter dotične podobe z družimi, občežnanimi nadomestila. J. G.

Iz Ljubljane. (Iz seje c. kr. deželnega šolskega sveta 17. aprila t. l.) Določijo se, da se bodeta na ljudski šoli na Vrhniku napravila dva razreda za učenke in da se bode v Šent-Vidu nad Ljubljano dvorazrednica razširila v čtetorazrednico (l. 1884/85. III. razr., l. 1885/86. pa IV. razr.), ter se ob enem določijo tudi postavne učit. plače. — Rešijo se pritožbe v zadevi zidavnega kraja šolskega poslopja v Ostrožnembrdu in o napravi neke podružniške šole. — Ukrene se potrebno o tem, kako bi se iz zasebne šole prestrojila javna šola. — Nadučitelj v Šent-Kocijanu se za trdno postavi. — Reši se več pritožeb o kaznih za šolske zamude in prošnji za nagrade in denarne pomoči.

— Preizkušnje o učiteljski sposobnosti bile se tu od 21. do 28. preteč. m. K preizkušnji se je oglasilo 15 učiteljev in 17 učiteljic, in sicer za ljudske šole g. g.: Bizilj Josip, zač. učitelj v Zgornjem Tuhinju; Funtek Ant., zač. učitelj v Šmartinem pri Litiji; Kremžar Jan., zač. učitelj v Šent-Vidu pri Zatičini; Muren Jan., pomožni učitelj v Drašici; Okorn Jan., začasni učitelj v Postojini; Paternost Henrik, zač. učitelj v Senožečah; Pegan Anton, pomožni učitelj v Planini; Pipan Jan., zač. učitelj v Starem Trgu; Poznik Jan., zač. učitelj v Grčaricah (Masern) na Koč.; Pregelj Jan., pomožni učitelj v Šent-Lamprehtu; Remic Jan., zač. učitelj v Šent-Juriji pri Šmartinem; Skala Anton, zač. učitelj v Ostrožnembrdu; Triplat Anton, zač. učitelj na Koroški Beli; Vrežic Jan., začasni učitelj pri sv. Gregorji. — Gospodičine: Bernot Mar., zač. učiteljica v Knežaku; Borovsky Jul., zač. učiteljica pri Sv. Križi poleg Turna; Demelj Ana, zač. učiteljica v Mozelji (Mösel); Golč Pavla, začasna učiteljica v Boštanji; Hershč Franciška, učiteljica v zavodu Rehn-enem v Ljubljani; Janohna Antonija, zač. učiteljica v Šent-Vidu pri Zatičini; Kavčič Mar., začasna učiteljica v Loškem potoku; Kolšek Mar., zač. podučiteljica v Šmartinem na Štajerskem; Mahnič Adela, zač. podučiteljica v Šent-Vidu pri Ptujem; Scherz Mar., zač. učiteljica v Zalogu; Schott Matilda, kandidatinja v Ljubljani; Turk Mar., začasna podučiteljica v Črešnovcu pri Slov. Bistrici na Štajerskem; Wenedikter Hel., zač. učiteljica v Kočevji; Vohinec Joh., zač. učiteljica v Cerkljah na Gorenjskem; Wruss Franciška, zač. učiteljica v Vinici; Wruss Marija, zač. učiteljica v Mirni Peči. — Za meščanske šole: g. Zwirn Fr., ljudski učitelj na Dunaji, in gspđ. Brandner, učiteljica v zavodu Rehn-enem v Ljubljani, za francoski jezik. — Spričalo II. vrste so dobili 4 učitelji in 7 učiteljic, spričalo III. vrste je dobilo 9 učiteljev in 7 učiteljic, in spričalo IV. vrste pa 2 učiteljici. 1 učitelj in 2 učiteljici so dobili spričalo sposobnosti samo za nemške, 1 učitelj samo za slovenske, vsi drugi pa za slovenske in nemške ljudske šole. Dva učitelja sta pri začetku preizkušnje odstopila.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V Krškem okraji: na trirazrednici v Radečah pri Zidanem Mostu II. učit. služba s 450 gold. letne plače. Prošnje do 10. t. m. — V Radovljiškem okraji: na dvorazrednici v Srednji vasi v Bohinji II. učit. služba s 400 gold. letne plače in z 20 gold. doklade in s stanovanjem. Prošnje do 10. t. m. — V Novomeškem okraji: na enorazrednici v Ambrusu s 450 gold. letne plače in s stanovanjem. Prošnje do 20. t. m.

Na Štajerskem. V Celjskem šolskem okraji: na enorazrednici v Galiciji z dohodki IV. plač. razreda in s prostim stanovanjem. Prošnja pri krajnem šolskem svetu v Galiciji do 10. t. m. — Učit. služba pri sv. Emi v Šmarijskem okraji (p. Podčetrtek) z doh. po IV. plač. razreda in s stanovanjem. Podučit. služba v Hrastniku v Laškem okraji z doh. po III. plač. razr. Prošnje do 10. t. m. Znanje slov. jezika potrebno. — Na dvorazrednici pri Št. Petru pod Sv. Gorami podučit. služba z doh. IV. plač. razr. in s stanovanjem. Prošnje do 15. t. m. pri krajnem šolskem svetu v Št. Petru (St. Peter bei Königsberg). Z dokazom subsid. poučevanja v kat. verouku. — Na enorazrednici v Blanci učit. služba z doh. po IV. plač. razr. in s stanovanjem. Prošnja do 15. t. m. pri krajnem šolskem svetu v Blanci. Z dokazom subsid. poučevanja v kat. verouku.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Fr. Lavrič, nadučitelj v Šent-Kocijanu, je za trdno postavljen.